

#1

#2

#3

#4

#5

#6

#7

#8

За можливості
роздрукуйте
сторінки в
чорно-білому
варіанті

#7.

ЯК РОЗПОВІДАТИ ІСТОРІЇ:

ПАМ'ЯТАЙТЕ:
СЕКСУАЛЬНЕ
НАСИЛЬСТВО
НІКОЛИ НЕ
Є ЄДИНИМ
АСПЕКТОМ
ІСТОРІЇ

#1

#2

#3

#4

#5

#6

#7

#8

#7.

ЯК РОЗПОВІДАТИ ІСТОРІЇ:

ПАМ'ЯТАЙТЕ: СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО НІКОЛИ НЕ Є ЄДИНИМ АСПЕКТОМ ІСТОРІЇ

Надмірна зосередженість лише на епізодах жорстокості може завдати шкоди вашим героям та якості журналістського матеріалу. Не забувайте про більш повний контекст!

Зіткнувшись із масовими зґвалтуваннями під час війни чи сексуальною експлуатацією, може видатися логічним сфокусуватися саме на сексуальному насильстві та травмах, які воно спричиняє. Але відсутність широкого контексту може зробити ваш матеріал менш об'єктивним, відштовхнути аудиторію і маргіналізувати постраждалих. Додати більш широкого контексту у вашу історію можна такими способами:

- Дайте детальну розповідь про життя потерпілих. Будьте обережні, щоб не передрікати краху і не зводити людей лише до того найгіршого, що сталося з ними. Це може ускладнити процес їх реабілітації.
- Зважайте, що окрім зґвалтування, могли відбуватися й інші злочини. Постраждалі могли втратити близьких, свої домівки, стати вимушеними переселенцями. Такі події також мають для них важливе значення.
- Не зосереджуйтеся на деталях, які можуть надати історії більш сексуального характеру чи додати "сенсаційності", потенційно обмеживши співчуття аудиторії до постраждалих.
- Допоможіть своїй аудиторії побачити шляхи справедливого вирішення проблеми, враховуючи весь політичний та соціальний контекст.

Ми часто не усвідомлюємо, наскільки наша робота може впливати на життя постраждалих і їх відновлення.

Сексуальне насильство асоціюється з високим рівнем психологічного та фізичного травмування. Після сексуальної травми жертви зазвичай відчувають відчуження від самих себе (від особистості, яка була до акту насильства) і від решти людей. Унаслідок того, що сексуальне насильство може призвести до розриву зв'язків з оточенням, постраждалі можуть опинитися в ізоляції та втратити можливість отримувати підтримку.

Відновлення має виглядати як зворотний процес: налагодження зв'язків з оточенням, повернення віри в те, що люди знову можуть дбати про них та поважати їх, як і раніше.

До наших обов'язків як працівників медіа не входить зцілення людей, і було б нерозумно та надто

[a] Зі статті Джини Мур: [The Pornography Trap](#).

#1

#2

#3

#4

#5

#6

#7

#8

самовпевнено припускати, що наша робота безпосередньо надасть сили постраждалим. Але все ж ми повинні дбати про те, щоб не посилювати в потерпілих це відчуття внутрішнього роз'єднання. Джина Мур, американська журналістка, яка працює в Східній Африці, говорить про це:

“Ми повинні переконатися, що в історії, яку ми опублікуємо через кілька днів, через кілька місяців, через рік після того, що сталося, немає нічого, що могло б здивувати, зневажити, присоромити чи наразити на небезпеку... Ми перевіряємо деталі травматичної історії разом з постраждалими, щоб переконатися, що вони розуміють, що про них невдовзі дізнається світ.”^[a]

Ключову роль в цьому грають і ті смисли, які ми посилаємо аудиторії. Обговорення сексуальної травми скрізь супроводжується міфами, стигмою та шкідливими стереотипами. Ми можемо або підтвердити, або розвінчати їх. Журналісти та документалісти не є нейтральними спостерігачами.

Ось чому так важливо мати повне уявлення про політичний, економічний та культурний контекст конфлікту.

Небезпека концентрації лише на одному аспекті теми

Сексуальне насильство проявляється в різних формах, але найбільше в злочині вражає його абсолютна жорстокість. Як документаліст або журналіст, який працює над цією темою, ви можете відчувати сильне і цілком зрозуміле бажання шокувати аудиторію найжахливішими подробицями, про які дізналися, сподіваючись, що це приверне належну увагу аудиторії до проблеми.

Але небезпека в тому, що це може призвести до протилежного результату. Надто велика увага до жаків та деталей сексуального насильства може змусити аудиторію стати байдужою. Це може знизити рівень співчуття до людей, які постраждали від сексуального насильства. Якщо ви не надасте достатньо змістовної інформації, аудиторія не зрозуміє природи цих злочинів і того, що за ними стоїть.

Стефані Каріукі, яка працює над подкастом для Vice, де обговорювали сексуальне насильство в Єгипті та непросту роль уряду в його збереженні, подібні рішення приймала зважено:

“Було багато дискусій стосовно того, наскільки детально треба висвітлювати ці історії. Для чого ми описуємо всі подробиці і чи дійсно вони необхідні? У випадку з однією жінкою судмедексперти змусили її оголеною приймати різні пози, повторюючи сцени насильства, і постійно оглядали її вагіну. Кінцевий аудіозапис, який ми використали, відверто шокував. Але причина, з якої ми вдалися до цих подробиць, полягає в тому, що огляд, через який довелося пройти потерпілій, символізує те, що держава робила з жінками протягом десятиліть.”^[b]

Справді, щоб висвітлити тему насильства ефективно, треба зуміти збалансувати низку аспектів, що суперечать один одному. Наприклад:

- **Наскільки це стосується завданої шкоди, безпорадності та втрати контролю, які спричиняє сексуальне насильство в житті людини? Наскільки це пов'язано зі стійкістю та відновленням? Що було потрібно, аби вижити, і що потрібно зараз?**

Хоч якою похмурою і безпорадною була ситуація, у житті постраждалих все ж є й позитивні моменти. Неправильно і навіть шкідливо висвітлювати лише жахи і безнадію стосовно постраждалих.

- **Наскільки точно персональна історія конкретної людини описує ситуацію та наскільки ширший політичний та соціальний контекст?**

Якщо ви не приділите достатньої уваги висвітленню широкого контексту, матеріал, при всій вагомості фактів та тривожності, ризикує стати просто розповіддю про людину без реальної мети та посилу до аудиторії: що насправді відбувається і які варіанти вирішення проблеми. Сексуальне насильство не трапляється у вакуумі: тема “згвалтування на війні” не може бути зрозумілою без роз'яснення, які сили керують конфліктом.

[b] Для цього Каріукі взяв участь в нашому дослідженні

#1

#2

#3

#4

#5

#6

#7

#8

Однак і недостатня увага до окремих людей та їхніх особистих обставин може сприйматися як неповага, ніби то історія людини долучена до публікації чи сюжету лише для ілюстрації статистичних даних.

Як домовитися?

Кожен конкретний випадок вимагає виважених рішень у подачі матеріалу. Роботу може ускладнити те, що насильство ніби гіпнотизує, усе решта на його фоні здається неважливим. Загрозлива, травматична інформація часто спричиняє бінарне мислення: дуже легко застрягнути в деталях або у вузькому погляді на історію.

Ось короткий список питань, які варто враховувати при написанні журналістського тексту:

- Чи не зайшла історія надто далеко в описі жорстоких подробиць фізичного чи інтимного характеру?
- Чи є в матеріалі згадки про тіло людини, зовнішність, одяг та інше, що може сексуалізувати опис (і навіть ненавмисно виправдати мотиви насильства)?
- Чи ви не припускаєте в тексті майбутнього краху людини чи групи людей? Хоч як похмуро виглядає ситуація, неточно і упереджено прогнозувати, що порятунок неможливий. (Якщо вам важко побачити ще щось, окрім трагедії, спробуйте розгледіти в людях, які пережили насильство, особистості. Звідки вони черпають мужність та підтримку?)
- Можливо, ви відхиляєтеся в інший бік і створюєте настрій безпідставного оптимізму, штучно описуючи райдужну картинку насправді безвихідної ситуації? Крім очевидної проблеми з точністю, журналістика, яка перебільшує можливості, може відштовхувати тих, хто живе в цих обставинах і не впізнає в описі реальної ситуації.
- Якщо в матеріалі наведені версії двох сторін – і постраждалих, і злочинців – чи можливе трактування, ніби версія зловмисників основна або перебільшує їхню силу? (У такому випадку дотриматися балансу в одному матеріалі може бути складно. Рішенням може бути поділ цих версій на окремі матеріали).
- Чи не зосередилися ви лише на зґвалтуванні, окремо від інших травм, яких люди зазнали під час конфлікту? Потерпілі могли бачити, як вбивають їхніх родичів, втратити свої домівки та засоби для існування. Вони можуть бути біженцями, які з усіх сил намагаються побудувати нове життя. Усі ці речі мають значення для людей. Постраждалі можуть не зрозуміти, чому журналісти приділяють увагу лише одному аспектові їхньої трагедії.

Верстка та випуск матеріалу: нотатки для редактора

Як організовано матеріал – заголовок, підписи до фотографій, проморолик до фільму, підводка, анонси, подача в соцмережах – усе це впливає на сприйняття історії аудиторією та героями матеріалу.

Очевидна небезпека полягає в сексуалізації історії, перетворенні її на “сенсацію”, яка спотворює реальний контекст. Під час сексуального насильства статевий акт може мати місце, але це не має нічого спільного із нормальними статевими стосунками.

Певні терміни, наприклад, “секс-рабині,” є еротизовано-вуайєристськими і можуть перетворити опис насильства на розвагу. Для таких висловів, як “малолітні наречені”, краще використовувати формулювання типу “викрадення неповнолітніх та сексуальне насильство над ними”. Жінка, яку примусили до проституції, не є “подружкою” злочинців.

#1

#2

#3

#4

#5

#6

#7

#8

Джинет Бедоя, яка багато писала про сексуальне насильство у Латинській Америці, розповідає, як сексуальне насильство, що чиниться воєнізованими формуваннями, маскується за недоречними та застарілими формулюваннями:

“Ми проводили активну кампанію в ЗМІ, щоб перестати говорити про так звані “злочини пристрасті” (“crimes of passion”) у випадках, коли журналісти насправді мають на увазі зґвалтування чи вбивства жінок.

Суспільство досі вважає, що зґвалтування пов’язане із сексуальною провокацією, яку жінка навмисно чинить стосовно своєї “жертви”. Звідси і “пристрасть”.

Але насправді провокацією тут є сама ідея, що міститься в таких журналістських матеріалах, наче подібні злочини скоюють в ім’я “любові”.

На багатьох судових процесах я чула, як чоловіки, що скоювали зґвалтування, виправдовувалися саме цим аргументом. Вони заявляли, що чинили сексуальне насильство або вбивали жінок, бо “любили” їх”.

Майте на увазі, уявлення про зґвалтування як неминучий наслідок війни – це міф. Крім того, що зґвалтування є воєнним злочином і за нього передбачене покарання, дослідження показують, що сексуальне насильство поширене не у всіх конфліктах, навіть якщо в них беруть участь нерегулярні формування.^[c]

Подумайте, чи не потрібно оновити ваш внутрішній редакційний посібник із термінології та стилю, щоб закріпити ці аспекти? Для людей, які пережили сексуальне насильство, вкажіть у ваших матеріалах посилання на корисні ресурси та інформацію про організації, що займаються наданням допомоги.

Додаткові матеріали

У статті **[The Pornography Trap](#)** Джина Мур розповіла про труднощі, пов’язані з правильним вибором лексики. У **[цьому матеріалі](#)**, підготовленому Chicago Taskforce on Violence Against Girls & Young Women, ідеться про висвітлення сексуального насильства загалом, є окремий розділ, присвячений використанню коректної термінології.

[Ця пам’ятка](#) від National Sexual Violence Resource Center також стосується всіх форм сексуального насильства в США. Вона не присвячена винятково сексуальному насильству під час воєнних конфліктів, однак ілюструє переваги використання статистичних даних у поєднанні з контекстом.

На сайті Dart Centre **[Ніна Берман](#)** розмірковує про важливість контексту та про те, як вдало підібрати візуальний контент. Про все це у наступному розділі.

ПОДІЛИТИСЯ
ЦИМ
РОЗДІЛОМ:

[c] Карло Кус (2017) Сексуальне насильство в збройних конфліктах: дослідження і заповнення прогалин, Третій світовий квартал, доступний [тут](#)